

ПРОЦЕДУРНІ ГАРАНТІЇ ПРАВ ОСІБ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ САНКЦІЙ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Виконане в 2006 році дослідження про застосування цільових санкцій Європейського Союзу [5] виявило такі процедурні проблеми як відмова у доступі до належних судових процедур, що суперечить принципам міжнародного права прав людини. Таке право, як відомо, означає право кожної особи бути вислуханою до застосування проти неї індивідуальних адміністративних заходів, а також право особи на судовий розгляд справи про можливе порушення її прав неупередженим судом чи трибуналом. Згідно із вказаним дослідженням, санкційний режим ЄС фактично не надає особам можливості бути вислуханими національними судами. Це суперечить статті 47 Хартії основних прав ЄС, згідно із якою кожна людина, чії права та свободи, гарантовані за правом ЄС були порушені, має право на ефективний захист правового захисту в суді [2]. Ця суперечність призвела до появи ряду рішень Суду ЄС, якими переглядалися рішення Ради про застосування санкцій.

В цілому ряду випадків санкції ЄС вводяться на виконання відповідних приписів резолюцій Ради Безпеки ООН

Вродженою вадою механізму Радбезу з застосування санкцій стала повна відсутність процедур виключення зі списків, з допомогою яких підозрювані особи могли б оспорювати підозру себе у причетності до тероризму. В аспекті фінансових санкцій, це означало, що зачіпаються такі фундаментальні права людини як право на власність, сімейні права, право на особисте життя. Також Рада ЄС піддавалась критиці за непрозорість механізмів включення до списків. З часом ситуація покращилася, особливо після прийняття резолюції 1904, якою було створено офіс Омбудсмена, відповідального за отримання та обробку запитів про виключення зі списку від фізичних та юридичних осіб, на яких накладено санкції [1].

Іншою проблемою є питання про правову природу санкцій: чи слід них вважати адміністративним заходом, чи заходом кримінального покарання? [4] Акцент на адміністративній природі санкцій робить неможливим застосування правових гарантій, передбачених у кримінальному процесі. Водночас, санкції відповідають окремим заходам кримінального покарання, аж до превентивного затримання без обвинувачення у скоєнні конкрет-

ного кримінального злочину. Отже виникає потреба у наведенні доказів такого злочину протягом розслідування.

Ця проблема проявилася в рішеннях суду ЄС, що стосувалися питання виключення осіб з санкційних списків. Слід згадати справу *Organisation des Modjahedines du Peuple de l'Iran (OMPI)* [3]. Це була перша справа, де було успішно переглянуто контртерористичний обмежувальний захід ЄС, прийнятий проти фізичної особи. Вперше Судом першої інстанції було анульовано акт ЄС щодо включення особи до списку підозрюваних у фінансуванні тероризму, а саме рішення Ради 2005/930/ECXXXIX. Суд вирішив, що рішення Ради про включення ОМПИ до списку не містило необхідних процедурних гарантій, зазвичай передбачених в європейському правопорядку у випадках, коли рішення може призвести до негативних наслідків для прав фізичної особи, а саме права на справедливий судовий розгляд. На думку Суду, рішення, що оспоровалося, не містило належного опису причин включення до списку та було прийнято за такою процедурою, що не могла бути оскаржена позивачем. Суд відзначив, що підозрюваним у тероризмі необхідно повідомляти якомога швидше про підстави включення у санкційні списки. В будь-якому випадку, ним повинні надавати можливість висловлювати власну позицію. В світлі цього, держави-члени ЄС, що збирають інформацію та надають її для включення до списків, несуть відповідальність за надання на національному рівні права на справедливий судовий розгляд. Водночас, Суд визнав, що існують суттєві обмеження прав підозрюваних у тероризмі, особливо щодо повідомлення них про підозру, оскільки переважні міркування безпеки ЄС та його держав-членів можуть завадити розкриттю певних даних. Розглядаючи баланс між інтересами захисту прав людини та безпеки, Суд віддав перевагу правам людини. Як це було сформульоване у рішенні, «певні обмеження права на справедливий розгляд, визначені так з урахуванням мети, можуть легітимно застосовуватися та покладатися на сторони в обставинах таких як у даній справі, де мова йде про специфічні обмежувальні заходи, що складаються з заморожування фінансових фондів та активів фізичних осіб, груп та юридичних осіб, визначених Радою як такі, що втягнуті в терористичні акти» [3, 128]. З тексту рішення випливає, що мова йде, переважно, про обмеження права бути повідомленим про заморожування активів до такого заморожування з метою збереження елементу раптовості. Повідомлення має бути здійснене, але лише після того, як заморожування набрало чинності та якомога швидше після цього моменту. У рішенні зазначено, що «переважні міркування, що стосуються безпеки Спільноти та її держав-членів чи здійснення міжнародних відносин, можуть завадити повідомленню зацікавленим сторонам певних пов'язаних з ними відомостей та, як наслідок, слуханню

цих сторін відносно цих відомостей під час адміністративної процедури» [3, 133]. Водночас Суд відзначив, що у випадках, коли сторона не має можливості бути вислуханою в рамках належного процесу перед прийняттям рішення про блокування активів, держава повинна продемонструвати причини цього, оскільки такий обов'язок становить єдину гарантію від зловживання та надає можливість оскаржити рішення [3, 140]. Також суд відзначив, що судовий перегляд законності рішення розповсюджується не тільки на правові його підстави, але й на оцінку фактів та обставин, що яких звернулася держава для виправдання свого рішення. При цьому, однак, перегляд здійснюється без повідомлення особі цих фактів та без можливості оспорювати них, оскільки відповідні данні можуть бути секретними чи конфіденційними [3, 145-155]. З урахуванням наведених міркувань, Суд визнав, що права організації були порушені, адже на жодній стадії процедури з накладання арешту на активи ній не було надано повідомлення про арешт, а отже вона не змогла ефективно скористуватися своїм правом бути вислуханою в рамках належної процедури. Відповідно, Суд визнав рішення Ради щодо організації недійсним.

Можна зробити висновок, що розвиток інституту правових гарантій при застосуванні санкцій до фізичних осіб в праві ЄС розвивався під впливом практики. Зокрема мова йде про практику Суду Європейського Союзу, що володіє повноваженнями для перегляду санкційних рішень Ради ЄС. Подальші зміни в законодавстві ЄС, якими при введенні санкцій проти фізичних осіб таким особам надавалися додаткові процедурні гарантії, пов'язані саме з практикою європейського суду.

Список використаної літератури:

1. Резолюция 1904 (2009), принятая Советом Безопасности на его 6247-м заседании 17 декабря 2009 года. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_i55 (дата звернення: 19.12.2017).
2. Хартия основных прав Европейского Союза, 7.12.2000. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_524 (дата звернення: 14.07.2017).
3. Case T-228/02, Organisation des Modjahedines du peuple d'Iran v. Council of the European Union and UK (OMPI). 2006. ECR II-4665. URL: <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=T-228/02> (Дата звернення: 25.11.2017).
4. European Parliament. Counter-terrorist sanctions regimes Legal framework and challenges at UN and EU levels. Briefing, October 2016. URL: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/589864/EPRS_BRI\(2016\)589864_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/589864/EPRS_BRI(2016)589864_EN.pdf) (Дата звернення: 14.07.2017).
5. Fassbender B. Targeted Sanctions and Due Process. Study commissioned by the United Nations Office of Legal Affairs – Office of the Legal Counsel – 20 March 2006. URL: http://www.un.org/law/counsel/Fassbender_study.pdf (Дата звернення: 16.07.2017).